

Lenkey János honvédtábornok újratemetése

Az október 6-i gyásznap az aradi vértanúké, gróf Batthyány Lajos mártír miniszterelnöké és mindazoké, akik 1849-ben a császári bosszú áldozataivá váltak. Habár nem végezték ki, mégis az aradi vértanúk között tartjuk számon Lenkey János honvédtábornokot, aki a fogságban megtévelyodott és a fejét szétverte cellája vasrácsán. Róla és huszárjairól írt 1848-ban költeményt Lenkei százada címmel Petőfi. A tizenhárom aradi vértanú közül Kiss Ernő altábornagy és Dessewffy Arisztid vezérőrnagy kivételével tizenegy nyugszik Aradon. Az viszont már kevésbé ismert, hogy kilencven évvel ezelőtt, 1936 tavaszán az aradi Ótemető felszámolásakor Eger városa minden követ megmozgatott azért, hogy az ott nyugvó Lenkey tábornok maradványai hazakerüljenek szülővárosába. Újratemetésére 1936. május 30-án került sor ünnepélyes külsőségek között.

Zádorfalvi és lenkei Lenkey János (Eger, 1807. szeptember 7.) főszázados neve 1848 kora nyarán vált országszerte ismertté, amikor huszárjai – a császári-királyi 6. Württemberg-huszárezred ezredesi osztálya 2. századának állományából – be nem várva a parancsot, öntevékeny módon hazaszöktek a galíciai Mariampolból Magyarhonba, magukkal hozván kapitányukat. Lenkeynek csupán a délvidéki harcokban volt alkalmja vitézkedni, azonban szívvel-lélekkel szolgálta a magyar ügyet, fő vonása a „láng hazaszeretet” volt. 1849. március idusán kapta meg vezérőrnagyi kinevezését, volt huszárezred-, majd dandár- és hadosztályparancsnok, 1849 tavaszán pedig a komáromi várőrség csapatparancsnoka. Átvette a tartalék hadtest lovasságának parancsnokságát, ám a szabadságharc katonai vereségéig betegség miatt távol maradt a szolgálattól.

A szőlősi fegyverletételt követően őt is császári-királyi hadbíróság elé állították Aradon, de a fogságban az elmezavar elhatalmasodott rajta. Az orvosi megfigyelés ellenére állapota egyre romlott, és 1850. február 9-i dührohama végzetesnek bizonyult: fejét szétverte cellája rácsán. Karl Ernst törzshadbíró elégedetten jelenthette báró Julius Jacob von Haynau táborszernagynak: *„[...] az itteni várban őrzött, megtévelyodott, és az orvosok által már régen reménytelen esetnek ítélt Lenkey János lázadóvezér végre halál útján fogyatékbá jutott.”*¹

Halála másnapján hantolták el. Bátyja, az Aradon raboskodó Lenkey Károly honvéd ezredes² kérelmezte, hogy a saját költségén temethesse el, de ezt a császári várparancsnok megtagadta, ahhoz azonban hozzájárult, hogy utolsó útjára kísérje. A korommal bemázolt koporsószerű ládát a vár szemetes kocsiján vitték ki és a vársáncban ásott gödörbe kellett volna elföldelni. Lenkey Károlytól tudjuk, hogy ez nem így történt: *„[...] Engem 4 közember és egy káplár puszkaközé véve a szekér után indulva kimentünk a vár kapuján. Az őrzető nem tudván hova kellett vezetni, a kocsisra hagyta, aki egyenesen a városnak tartott. Odaérkezvén, feltűnt a sajátságos temetés a derék polgároknak s többen csak a távolból*

¹ *Az aradi vértanúk.* I–II. Összegyűjtötte, a szöveget gondozta, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Katona Tamás. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1979. II. 271.

² Lenkey Károly (Bécs, 1803. február 27. – Eger, 1874. május 18.) honvéd ezredes, 1849 nyarán a X. hadtest egyik hadosztályparancsnoka. 1850. január 31-én Aradon golyó általi halálra, majd 12 év várfogságra ítélték. 1853. december 14-én kegyelmet kapott.

*kísérték. Így a véletlen által kijutottunk a városból a temetőbe. Itten sír ásva nem lévén, a jó polgárok a sírásóval magok is kezdtek ásni munkaközben ígérték, hogy e helyre mindenkinek leszen gondja [...]*³

Az aradi Ótemetőben lévő sírt 1861. február 9-én szentelték be és a ceremónián a város közönsége vett részt, majd 1868. szeptember 7-én állított neki sírkövet bátyja az alábbi felirattal: „*LENKEY N.⁴ JÁNOS HONVÉD-TÁBORNOK. Született 1807. Szeptember 7-én EGERBEN MEGHALT AZ ARADI VÁR BÖRTÖNÉBEN 1850. Február 7-én BÉKE HAMVAIRA.*”⁵ Sírját 1906-ban exhumálták, amikor az Ótemető egy részét felparcellázták, így maradványai a temető egy másik részébe kerültek. Az áttemetésen Kara Győző gimnáziumi tanár volt jelen, aki azután éveken keresztül gondozta sírját.

1934 nyarán Sin János aradi vasmunkás arról értesítette az *Eger* című újság szerkesztőségét, hogy az Ótemető felparcellázása folytatódik, mire a város mozgalmat indított Lenkey tábornok csontjainak hazaszállítására. Eger városa megkereste a Honvédelmi Minisztérium hadisír osztályát, majd az exhumálás és hazaszállítás ügye a Külügyminisztériumhoz került. A diplomáciai síkra terelt ügy két évig húzódott, majd azt a román kormány elfogadta és Arad román elöljárósága 1936. május 15.-ét jelölte meg az exhumálás legvégső határidejeként – minderről dr. Lakatos Ottó, az aradi minorita rendház főnöke értesítette Egert. Május 24-én újabb táviratot küldött, amely szerint az exhumálás megtörtént és a tábornok csontjait tartalmazó láda május 28-án reggel vasúton érkezik Lökösházára. Braun Sándor polgármester utasítására Demeter Adorján vasúti üzemi főmérnök utazott el a határállomásra, hogy a küldeményt átvegye. Ott a határőrség állt dízsorfalat, a helyi iskolák is kivonultak és virágokkal szórták tele a vagont, csakúgy, mint útközben Szolnokon. Május 29-én reggel 7 óra 38 perckor érkezett meg az egri vasútállomásra a budapesti vonat, a mozdony után kapcsolva a leólmozott kocsi, oldalán egy papírfecnire rajzolt kereszttel. „*A kocsiban, kis tölgykoporsóban a csontok, mellette Lenkey katonaládája, amit Aradon őriztek és kettétört sírköve az aradi ó-temetőből.*”⁶ A kocsit egy mellékvágányra tolták, ugyanis a városnak nem volt elengedő ideje felkészülni fogadására.

Másnap, május 30-án esős, borús szombat volt. Délelőtt 10 órakor már hatalmas tömeg gyűlt össze az egri vasútállomáson. A Deák Ferenc utcán a helybeli diákság állt sorfalat, a lombüzérekkel és zászlókkal feldíszített vasútállomás előtt a magyar királyi „Dobó István” 14. honvéd gyalogezred díszszázada és ezredzenekara sorakozott fel. Természetesen a hivatalok, hatóságok, testületek és a különböző társadalmi egyesületek képviselői is megjelentek. A korabeli sajtó tudósításából ismeretes, hogy délelőtt 11 órakor „*Braun Károly polgármester vezetése alatt szűkebb körű bizottság nyitotta fel a felhozott román vasúti kocsit, kiemelték belőle a katonaláda és a kettétörött sírkő mellől a kis koporsót, amelyben néhány marék aradi testvérfölddel elegyítve nyugszanak Lenkey János csontjai, közöttük a nemes szabású koponya, amelyet az elborult elméjű hős szétzúzott tébolyében az aradi várbörtön ablakának vasrácsán. A kis koporsót nemzeti színű lepellet takarták le, kivitték a térre, felnyílt a négylovas, díszes gyászkocsi ajtaja, belehelyezték a koporsót és letették a város hatalmas*

³ Horváth Béla: *Lenkey János tábornok „Ezt is elszenvedem a hazáért!”* Aradi vértanúk sorozat. Line Design Kiadó, Budapest, 2023. (a továbbiakban: Horváth 2023) 167.

⁴ N. = Nepomuk.

⁵ Horváth 2023, 168.

⁶ *Eger-Gyöngyösi Újság* 47. (1936), 86. sz. (május 30.) 2.

babérkoszorúját. A kocsi mellett a város és a vármegye díszhajdúi álltak s a karpaszományos sorfala.”⁷

Miután Eger háziezredének zenekara eljátszotta a Himnuszt, Braun Sándor polgármester emelkedett szólásra: „Mélyen tisztelt ünneplő közönség! Innen és túl a trianoni csonkhatárokon az egész magyarság hazafias kegyelete kísérte azt a vasúti kocsit, amely Lenkey Jánosnak, városunk dicső szülöttének, szabadságharcunk legendás nevű tábornokának, egyik legkiválóbb hadvezérének, majd hősének és végül vértanújának drága hamvait hozta haza az aradi temetőből, Egerbe.

Idegen földön, Galíciában Mariampol városkában állomásozott a Württemberg huszárok⁸ második százada.

Magyar huszárok voltak ők a császári seregben és a színmagyar egri Lenkey János volt a kapitányuk. 1848 tavaszán veszélyben volt a haza. Kossuth és Petőfi hívó szavára Lenkey századával átúsztatva a Dnyesztert, magyar földre vezette huszárjait. Szenttamásnál véres ütközetben megverik a szerbeket. Lenkey vitézségeért a Hunyady huszárok⁹ ezredparancsnoka, ezután Komárom várparancsnoka, majd a tiszai lovashadosztály tábornoka lett. A világosi fegyverletétel után az aradi vár börtönébe került és Haynau, 13 tábornok-társával együtt, őt is halálra ítélte. Okt. 6 án, nemzetünk gyásznapiján azonban Lenkey tábornok mégsem került a hóhér kezére.

Fennkölt szelleme a megaláztatások testi és lelki szenvedéseiben elborult és Lenkey 1850. február 8-án lett a 14-ik aradi vértanú,¹⁰ amikor is börtöne ablaka vasrácsán szétzúzta nemes koponyáját.

A hős hamvai az idegen kézre jutott Arad temetőjében nem találtak nyugalomra. A kegyeletet nem érző idegen hatalom megsemmisíteni készült ezt a nekünk oly szent temetőt.

Eger város ezért hazahozatta megdicsőült hős fiának földi porait a rab magyar földről a szabad magyar földre.

És most, amikor Eger megyei város közönsége nevében a legnagyobb kegyelettel átveszem e drága hamvakat, hogy elkísérjük őt a mi temetőnkbe és elhelyezzük édesanyja és hős fivére mellé, hiszem, hogy nem csak a mai, hanem a jövő nemzedék előtt is ragyogó példája lesz az áldozatos hazaszeretetnek.

Eger a magyar történelem, a nemzeti tradíciók, a kereszt és a kard, a hit és a harc szent emlékeinek városa a mai napon gazdagabb lett az ő szelleme örök értékével, – az egri csillagok még fényesebben, még szebben ragyognak ezentúl, mert Lenkey is itt ragyog közöttük.”¹¹

Ezt követően megindult a gyászmenet a Dobó-bakák díszszázada és ezredzenéje vezetésével, amely gyászindulókat fújt. Őket követte Novák Sándor apát, kanonok plébános papi segédlettel, a négylovas gyászhintó, a város és a vármegye notabilitásai, valamint Lenkey tábornok unokaöccse, végül az iskolák és intézmények. A gyászmenet a Deák Ferenc és a Széchenyi utcán át érkezett harangzúgás közepette a Kisasszony temetőbe. A kápolnánál dr.

⁷ Eger–Gyöngyösi Újság 47. (1936), 87. sz. (május 31.) 3.

⁸ Helyesen: Württemberg-huszárok.

⁹ Helyesen: Hunyadi-huszárok.

¹⁰ Az első aradi vértanú Ormay Norbert ezredes volt, őt követte az aradi tizenhárom, míg a tizenötödik aradi vértanú Kazinczy Lajos ezredes.

¹¹ Eger–Gyöngyösi Újság 47. (1936), 87. sz. (május 31.) 3.

Erlach Sándor ügyvéd szónokolt és koszorút helyezett el Eger város közönsége és társadalmi egyesületei nevében. Őt Horváth József, a közigazgatási tanfolyam hallgatója követte, aki Petőfi *Nyugszanak ők* című versét szavalta. A Magyar Királyi Honvédség nevében vitéz Zákány Győző ezredes, Heves vármegye törvényhatósága képviselőjében dr. Buzás Endre főjegyző, Eger képviselőtestületétől Nemecsek Aurél tanácsnok, míg a Lenkey családtól Lenkey Lajos diósgyőri vasgyári tisztviselő tette le koszorúját. *„Elhozták virágjaikat az iskolák is. Az Orsolya zárda elemista növendékei, az Angolkisasszonyok intézetének növendékei, a Jogakadémia ifjúsága stb., stb. úgyhogy koszorú és virágerdő borította be a hantokat, amelyek Lenkey János hamvait takarják.”*¹²

Babucs Zoltán hadtörténész (Magyarságkutató Intézet, Történeti Kutatóközpont),
a Szilvásvár Állami Menedsgazdaság címzetes méneskari tanácsosa

¹² *Eger–Gyöngyösi Újság* 47. (1936), 90. sz. (június 6.) 3.